

TREDJE FÖRELÄSNINGEN

Tanken att människan är en maskin är inte ny. Den är i själva verket den enda möjliga vetenskapliga åskådningen, det vill säga en åskådning byggd på experiment och iakttagelse. En mycket god definition av människans maskinmässighet gavs i den så kallade psykofysiologin i senare hälften av 1800-talet. Man ansåg att människan var oförmögen till någon som helst rörelse, om hon inte tog emot intryck utifrån. Den tidens vetenskapsmän hävdade att människan, om det vore möjligt att alltifrån födelsen beröva henne alla utifrån och inifrån kommande intryck och likväl hålla henne vid liv, inte skulle kunna utföra den ringaste rörelse.

Ett dylikt experiment är naturligtvis omöjligt att företaga ens med ett djur, eftersom livets vidmakthållande, såsom andning, näringsintag och så vidare ger upphov till alla slags intryck, vilka sätter i gång först olika slags reflexrörelser och sedan väcker rörelsecentret.

Men denna tanke är intressant, emedan den tydligt visar att maskinens verksamhet beror av utifrån kommande intryck och börjar med reaktioner på dessa intryck.

Centra i maskinen är fullkomligt inställda på att vart och ett mottaga sitt eget slags intryck och att reagera på dem på motsvarande sätt. Och när centra arbetar rätt, är det möjligt att beräkna maskinens arbete och förutse och förutsäga många framtida händelser och reaktioner hos maskinen liksom att studera dem och rent av styra dem.

Men tyvärr är det mycket sällan, som centra också hos en så kallad frisk och normal människa fungerar som de skall.

Orsaken härtill är att centren är så beskaffade att de på sätt och vis kan ersätta varandra. Enligt naturens ursprungliga plan var ändamålet med detta otvivelaktigt att göra centrens arbete kontinuerligt och att inrätta en säkerhetsanordning mot eventuella avbrott i maskinens arbete, eftersom ett avbrott i vissa fall kunde ha fått dödlig utgång.

Men centrens förmåga att arbeta för varandra hos en oövad och outvecklad maskin – såsom alla våra maskiner är – blir överdriven, och till följd därav arbetar maskinen bara sällan så att *varje centrum utför sitt rätta arbete*. Nästan varenda minut överger något centrum sitt eget arbete och försöker utföra något annat centrums arbete, och detta centrum försöker i sin tur utföra ett tredje centrums arbete.

Jag sade att centra kan ersätta varandra i en viss utsträckning, men inte fullständigt, och oundvikligen fungerar de i dylika fall mycket mindre effektivt. Till exempel kan rörelsecentret i viss mån efterapa tankecentrets arbete men kan då frambringa bara mycket oklara och osammanhängande tankar, såsom till exempel i drömmar under sömnen och i dagdrömmar. I sin tur kan tankecentret arbeta för rörelsecentret. Försök till exempel att skriva och samtidigt tänka på varje bokstav ni skall skriva och hur ni skall skriva den. Ni kan göra dylika experiment, där ni försöker använda intellektet för att göra något som händer och fötter kan göra utan dess hjälp, till exempel gå nedför en trappa och samtidigt lägga märke till varje rörelse eller utföra något slags arbete med händerna ni är vana vid och därvid med tanken beräkna och förbereda varje liten rörelse. Ni skall då genast få se hur mycket svårare arbetet blir, hur mycket långsammare och klumpigare tankecentret är än rörelsecentret. Ni kan se detta också när ni lär er något slags ny rörelse – antag att ni lär er maskinskrivning eller något nytt fysiskt arbete – eller iakttag en soldat som gör gevärsexercis. För en stund är alla era (eller hans) rörelser beroende av tankecentret, och först efter någon tid börjar de övergå till rörelsecentret.

Var och en vet vilken lättnad man känner, när rörelser blir invanda, när anpassningarna blir automatiska och när man inte längre behöver *tänka* och beräkna varje rörelse hela tiden. Detta betyder att rörelsen har övergått till rörelsecentret, där den normalt hör hemma.

Instinktcentret kan arbeta för känslcentret, och känslcentret kan ibland arbeta för alla de andra centren. Och i vissa fall måste tankecentret arbeta för instinktcentret, fastän det kan utföra bara en mycket liten del av dettas arbete, nämligen den del som hänger samman med

synliga rörelser, såsom bröstets rörelse under andning. Det är mycket farligt att blanda sig i instinktcentrets normala funktioner, såsom till exempel vid konstgjord andning, vilken ibland betecknas såsom yogiandning och aldrig får företagas annat än under en kompetent och erfaren lärares vägledning.

För att återgå till frågan om felaktigt arbete i centren måste jag säga att detta uppfyller praktiskt taget hela vårt liv. Våra livlösa intryck, våra oklara intryck, vår brist på intryck, vår tröga förståelse av många ting, mycket ofta vårt identifierande och krav på hänsyn, rent av vårt *ljugande*, allt detta beror på felaktigt arbete i centren.

Idén om felaktigt arbete i centren ingår inte i vårt vanliga tänkande och vår vanliga kunskap, och vi inser icke hur mycken skada detta åsamkar oss, hur mycken energi vi onödigtvis förbrukar på detta sätt och vilka svårigheter detta felaktiga arbete i centren vållar oss.

Otillräcklig förståelse av vår maskins felaktiga arbete sammanhänger vanligen med den oriktiga uppfattningen om vår enhet. När vi förstår hur mycket splittrade vi är i oss själva, börjar vi inse den fara som kan ligga i att en del av oss arbetar i en annan dels ställe utan att vi vet det.

Vad gäller självstudiet och själviakttagelsen är det nödvändigt att studera och iakttaga icke endast centrens rätta arbete utan också centrens felaktiga arbete. Det är nödvändigt att känna alla slags felaktigt arbete och de särdrag som kännetecknar felaktigt arbete hos enskilda individer. Det är omöjligt att känna sig själv utan att känna sina fel och felaktiga särdrag. Och förutom de allmänna fel, som hör till varje individ, har var och en av oss sina särskilda fel, som hör bara till honom, och även dessa fel måste studeras vid rätt tid.

Jag påpekade inledningsvis att tanken att människan är en maskin, som hålls i gång av utifrån kommande påverkan, är en vetenskaplig tanke i egentlig och verklig mening.

Vad vetenskapen inte vet är:

För det första att den mänskliga maskinen inte arbetar på sin egentliga nivå och egentligen arbetar långt under sin normala nivå, det vill säga inte med sin fulla styrka, inte med alla sina delar och

för det andra att den trots många hinder är i stånd att utveckla och skapa för sig helt andra förmågor av mottaglighet och verksamhet.

Vi skall nu tala om utvecklingens nödvändiga villkor, eftersom det måste ihågkommas att utveckling visserligen är möjlig men samtidigt mycket sällsynt och fordrar att ett stort antal yttre och inre villkor uppfylls.

Vilka är dessa villkor?

Det första av dessa villkor är att människan måste förstå sin belägenhet, sina svårigheter och sina möjligheter och måste hysa antingen en mycket stark önskan att taga sig ur sitt nuvarande tillstånd eller hysa ett mycket stort intresse *för det nya, för det okända tillstånd som måste komma med förändringen*. Kort sagt måste antingen hennes nuvarande tillstånd verka mycket fränstötande på henne eller det framtida tillstånd hon kan uppnå verka mycket tilldragande på henne.

Vidare måste hon äga en viss förberedelse. Människan måste vara i stånd att förstå det hon får veta.

Även måste hon befinna sig i rätta förhållanden i yttre mening. Hon måste ha tillräcklig fritid för studium och måste leva i omständigheter, som möjliggör studium.

Det är omöjligt att uppräknat alla nödvändiga villkor. Men de omfattar bland andra en skola. Och skola innebär sådana samhällliga och politiska förutsättningar i det bestämda land, där en skola kan existera, ty en skola kan icke finnas till under vilka omständigheter som helst; och ett någotsånär ordnat liv och en viss kulturnivå och *personlig frihet* är nödvändiga för en skolas tillvaro. Vår tid är särskilt svår i detta avseende. Skolor i Österlandet är stadda i mycket raskt försvinnande. I många länder är de absolut omöjliga. Till exempel kunde ingen skola

existera i bolsjevikernas Ryssland eller i Hitlers Tyskland eller i Mussolinis Italien eller i Kemals Turkiet.

I boken *A New Model of the Universe* anförde jag några verser ur *Manus lagar* avseende detta ämne.

Ur reglerna för en snataka (husfader):

61. Han får icke bo i ett land som styres av shudraer, icke heller i ett land som bebos av ogudaktiga människor, icke heller i ett land som erövrats av heretiker, icke heller i ett land där människor av lägre kaster bor i övermått.

79. Han får icke inlåta sig med kastlösa, icke heller med chandalaer, lägsta slagets människor, icke heller pukksaer, icke heller med förnuftslösa, icke heller med högdragna eller med dem av låg klass, icke heller med antyavasayiner (dödgrävare).

Kapitel VIII.

22. Ett land, som mestadels befolkas av shudraer, som är fyllt av gudlösa människor och berövat två gånger födda, skall snart fullständigt förgås, drabbat av svält och sjukdomar.

Dessa tankar, hämtade ur *Manus lagar*, är mycket intressanta, emedan de ger oss en grund, efter vilken vi kan bedöma skilda politiska och samhällseliga förhållanden från *skolarbetets synpunkt* och se vilka förhållanden som verkligen innebär framåtskridande och vilka som bara medför alla verkliga världens förstöring, ehuru deras anhängare låtsas som om dessa förhållanden innebure framåtskridande och rent av lyckas bedraga mängder av svagsint folk.

Men yttre villkor beror inte av oss. I en viss utsträckning och ibland med stor svårighet kan vi leva i det land, där vi föredrar att leva, men vi kan inte välja tidsskede och vi måste därför finna det vi vill ha i den tid, där ödet ställt oss.

Vi måste således förstå att också början av förberedelsen för utveckling fordrar en förening av yttre och inre förutsättningar, vilka endast sällan alla föreligger samlade.

Men samtidigt måste vi förstå att, åtminstone vad inre förutsättningar anbelangar, människan inte är helt och hållet utlämnad åt slumpens lag. Det finns många ljus utställda åt henne, med vilka hon kan finna vägen, om hon bryr sig om det och om hon har *tur*. Hennes möjlighet är så liten att elementet av *tur* inte kan uteslutas.

Låt oss nu söka besvara frågan: Vad är det som gör att en människa önskar förvärva ny kunskap och förändra sig?

Människan lever i livet under *två slags inflytanden*. Det måste man förstå mycket väl, och skillnaden mellan dessa två slags inflytanden måste stå mycket klar.

Det första slaget består av intressen och böjelser, som *livet självt* skapar: intressen för den egna hälsan, säkerheten, ekonomin, böjelsen för njutningar, nöjen, trygghet, fåfänga, stolthet, berömmelse och så vidare.

Det andra slaget består av intressen av en annan ordning, vilka väckts av ideer som inte skapats i livet utan *ursprungligen härrör från skolor*. Dessa inflytanden når inte människan direkt. De slungas in i livets allmänna omsättning, går genom många olika intellekt och når en människa genom filosofi, vetenskap, religion och konst, alltid blandade med första slagets inflytanden och allmänt sett mycket litet lika det de var i sin begynnelse.

I de flesta fall inser människor ej att det andra slagets inflytanden har ett annat ursprung och förklarar dem ofta som om de hade samma ursprung som första slagets.

Även om människan inte vet om att dessa båda slags inflytanden finns, påverkas hon av båda, och på ett eller annat sätt svarar hon på dem.

Hon kan vara mer identifierad med något eller några av första slagets inflytanden och inte alls känna av påverkan av det andra slagets. Eller kan hon känna sig dragen till och påverkad av något av det andra slagets inflytanden. Resultatet blir i vardera fallet olika.

Vi skall kalla det första slagets inflytade för A-inflytande och det andra slagets för B-inflytande.

Om en människa är helt och fullt i A-inflytandenas makt eller i något särskilt A-inflytandes makt och alldeles likgiltig för B-inflytanden, minskas hennes möjlighet till utveckling för varje år av hennes liv och försvinner den fullständigt vid en viss ålder, ibland en mycket tidig ålder. Detta betyder att denna människa dör, medan hon fysiskt alltjämt förblir vid liv, liksom ett frö som inte kan gro och alstra en växt.

Men om däremot människan icke fullständigt är i A-inflytandens makt och om B-inflytanden tilldrar sig hennes intresse och får henne att känna och tänka, *samlas resultat av de intryck de ger upphov till*, drar till sig inflytanden av samma slag och växer, varvid de intar en viktigare plats i hennes tanke och liv.

Om de resultat, som alstras av B-inflytanden, blir tillräckligt starka, smälter de samman och bildar hos människan det som kallas ett *magnetcentrum*. Det måste genast förstås att ordet "centrum" i detta fall inte betyder detsamma som "tankecentrum" eller "rörelsecentrum", det vill säga centra i väsendet. *Magnetcentrum* finns i personligheten, det är helt enkelt en grupp intressen som, när de blir tillräckligt starka, till en viss grad tjänstgör såsom en vägledande och styrande faktor, Magnetcentrum vänder ens intressen i en viss riktning och håller dem kvar i denna. Samtidigt kan det inte självt uträtta mycket. En skola är nödvändig. Magnetcentrum kan inte ersätta en skola, men det kan hjälpa människan att inse behovet av en skola, det kan hjälpa henne att börja söka efter en skola, eller om hon händelsevis träffar på en skola, kan magnetcentrum hjälpa henne att känna igen en skola och försöka att inte mista den. Ty ingenting är lättare att mista än en skola.

Att äga ett magnetcentrum är den första, om än utsagda fordringen i en skola. Om en människa utan ett magnetcentrum eller med ett litet eller svagt magnetcentrum eller med flera varandra motverkande magnetcentra – det vill säga hon är samtidigt intresserad av flera oförenliga ting – träffar på en skola, blir hon ej intresserad av den eller blir hon genast kritisk, innan hon kan veta något, eller försvinner hennes intresse mycket snabbt, när hon möter de första svårigheterna i skolarbetet. Detta är en skolas första skydd. Utan detta skulle skolan snabbt fyllas av människor av orätt slag, vilka genast skulle förvränga skolans undervisning. Ett riktigt magnetcentrum icke endast hjälper en människa att igenkänna en skola, det hjälper henne också att tillgodogöra sig skolans undervisning, som skiljer sig från både A-inflytanden och B-inflytanden och som kan kallas C-inflytanden.

C-inflytanden kan överföras endast muntligen, genom omedelbar undervisning, förklaring och framvisning.

När en människa möter C-inflytande och förmår tillgodogöra sig det, sägs det om henne att hon i ett avseende, nämligen i *magnetcentrum*, blir fri från slumpens lag. Alltifrån denna stund har magnetcentrum faktiskt gjort sitt. Det har fört människan till en skola eller hjälpt henne i hennes första steg däri. Därefter intar skolans ideer och undervisning magnetcentrums plats och börjar sakta tränga in i personlighetens olika delar och med tiden i väsendet.

Man kan lära mycket om skolor, om deras organisation och om deras verksamhet på det vanliga sättet genom att läsa och studera historiska tider, när skolor var mer iögonfallande och tillgängligare. Men det finns rörande skolor vissa saker, som man kan lära sig bara i själva skolorna. Och förklarandet av skolprinciper och -regler innehar en mycket betydande plats i skolans undervisning.

En av de viktigaste principer, man lär på detta sätt, är att verkligt skolarbete måste utföras *på tre linjer* samtidigt. Arbete på en linje eller två linjer kan inte sägas vara verkligt skolarbete.

Vilka är dessa tre linjer?

I första föreläsningen sade jag att dessa föreläsningar inte utgör en skola. Nu kan jag förklara varför de inte utgör en skola.

En gång vid en föreläsning ställdes en fråga: Arbetar människor, som studerar detta system, bara för sig själva eller arbetar de för andra människor? Nu skall jag besvara också denna fråga.

Arbetet på linje ett är studiet av en själv och studiet av systemet eller ”språket”. När man arbetar på denna linje, arbetar man förvisso *för sig själv*.

Arbetet på linje två är arbetet med andra människor i skolan, och när man arbetar med dem, arbetar man inte bara med dem utan också *för* dem. På linje två lär man sig alltså att arbeta med människor och för människor.

Det är därför som arbetet på linje två är särskilt svårt för vissa människor.

På linje tre arbetar man *för skolan*. För att arbeta för skolan måste man först *förstå* skolans arbete, förstå dess mål och behov. Och detta tar tid, såvida man inte verkligen är väl förberedd, ty somliga kan *börja* med arbetet på linje tre eller i varje fall finner detta mycket lätt.

När jag sade att dessa föreläsningar inte är en skola, menade jag att dessa föreläsningar ger möjligheten av arbete på bara en linje, det vill säga studiet av systemet och människans studium av sig själv. Genom att studera tillsammans lär sig människor visserligen begynnelsen av arbetet på linje två, åtminstone lär de sig att *stå ut med varandra*, och om deras tänkande är tillräckligt brett och deras uppfattningsförmåga tillräckligt snabb, kan de rentav fatta något av arbetet på linje två och linje tre. Likväl kan man icke vänta sig mycket endast av att åhöra föreläsningar.

I en fullständigt organiserad skola måste människor i arbetet på linje två inte bara *tala* med varandra utan även arbeta med varandra, och detta arbete kan vara mycket olika i olika skolor men måste alltid på ett eller annat sätt *gagna skolan*. Det betyder alltså att människor, när de arbetar på linje ett, studerar arbetet på linje två och, när de arbetar på linje två, studerar arbetet på linje tre. Senare får ni lära er varför tre linjer är nödvändiga och varför endast arbete på tre linjer kan fortsätta med framgång och mot ett bestämt mål.

Även nu kan ni förstå den främsta grunden till nödvändigheten av arbete på tre linjer, om ni inser att människan sover och att hon, sedan hon påbörjat ett arbete, vilket detta än är, snart förlorar intresset för det och fortsätter mekaniskt. Arbete på tre linjer är nödvändigt först och främst emedan arbete på en linje väcker en människa som somnar i arbete på en annan linje. Om man verkligen arbetar på tre linjer, kan man aldrig somna helt och hållet. I alla händelser kan man inte sova lika förnöjd som förut. Då vaknar man alltid och inser att ens arbete upphört.

Jag kan visa också en mycket betecknande skillnad mellan arbete på de tre linjerna.

På linje ett arbetar man främst med att studera systemet eller sig själv och med själv-iakttagelse och måste man i sitt arbete ådagalägga ett visst mått av initiativ i förhållande till en själv.

På linje två arbetar man i samband med visst organiserat arbete och skall man *göra bara det man blir tillsagd*. Inget initiativ fordras eller tillåts på linje två, och huvudpunkten i detta är att iakttaga *disciplin* och göra exakt som man blir tillsagd utan att söka införa sina egna ideer, även om dessa förefaller bättre än dem man fått sig givna.

På linje tre återigen kan man visa mer av initiativ men måste man alltid själv *sanna* och får icke tillåta sig att fatta beslut mot regler och principer eller mot det som man blivit tillsagd.

Jag sade tidigare att arbetet börjar med studiet av språket. Det är mycket nyttigt, om ni vid det här laget försöker inte att ni redan känner ett visst antal ord som tillhör detta nya språk, och det är också mycket nyttigt, om ni försöker räkna dessa nya ord och skriva ner dem samlade. Det är bara det att man måste skriva ner dem utan några kommentarer, det vill säga utan tolkning – kommentarerna och tolkningarna eller förklaringarna måste vara i er förståelse. Ni kan inte skriva ner dem. Om detta vore möjligt, skulle studiet av psykologiska läror vara mycket enkelt. Då skulle det vara tillräckligt att utge ett slags ordbok eller ordlista

och skulle människor veta allt som är nödvändigt att veta. Men lyckligtvis eller olyckligtvis är detta omöjligt och måste människor lära och arbeta var och en för sig själv.

Vi måste återigen dryfta centren och finna varför vi inte kan utvecklas snabbare utan nödvändigheten av långvarigt skolarbete.

Vi vet att vi, när vi lär oss något, samlar nytt material i vårt minne. Men vad är vårt minne? För att förstå detta måste vi betrakta varje centrum såsom en särskild och självständigt arbetande maskin bestående av känslig materia liknande *den massa som fonografrullar är täckta av*. Allt som händer oss, allt vi ser, allt vi hör, allt vi känner, allt vi lär oss registreras på dessa rullar. Det betyder att alla yttre och inre händelser lämnar vissa ”intryck” på rullarna. ”Intryck” är ett mycket bra ord, eftersom det faktiskt är ett *intryck* eller en *inprägling*. Ett intryck kan vara starkt eller svagt eller blott ett flyktigt intryck, som försvinner mycket snabbt och inte lämnar något spår efter sig. Men antingen de är starka eller svaga, är de intryck. Och dessa intryck på rullar är allt vi har, allt vi äger. Allt vi vet, allt vi har lärt, allt vi har erfårit finns där på våra rullar. På exakt samma sätt består alla våra tankeprocesser, beräkningar, spekulationer bara i att vi jämför inskrifter på rullar, läser av dem om och om igen, söker förstå dem genom att sammanställa dem och så vidare. Vi kan inte tänka något nytt, inte något som inte finns på våra rullar. Vi kan varken säga eller göra något som inte motsvarar någon inskrift på rullarna. Vi kan inte uppfinna någon ny tanke, liksom vi heller inte kan uppfinna något nytt djur, emedan alla våra föreställningar om djur har bildats genom vår iakttagelse av existerande djur.

Inskrifter eller intryck på rullar är förbundna genom associationer. Associationer förbinder intryck, som antingen tagits emot samtidigt eller på något sätt liknar varandra.

I min första föreläsning sade jag att minnet beror av medvetenheten och att vi faktiskt minns bara de stunder då vi hade glimtar av medvetenhet. Det är alldeles tydligt att olika samtidiga intryck, som också är sinsemellan förbundna, förblir längre i minnet än icke förbundna intryck. I glimten av självmedvetenhet eller nära denna hänger alla stundens intryck samman och förblir sammanhängande i minnet. Detsamma avser intryck, som är sinsemellan förbundna genom sin inre likhet. Om man är mer medveten i den stund man mottar intryck, förbinder man mera bestämt de nya intrycken med liknande gamla intryck och blir de sinsemellan förbundna, sammanhängande i minnet. Om man däremot tar emot ett intryck i ett tillstånd av identifiering, märker man dem helt enkelt inte och försvinner spåren av dem, innan de kan uppskattas eller förbindas med andra. I tillståndet av identifiering ser man inte och hör man inte. Man är då helt och hållet i sitt missnöje eller i sitt begär eller i sin inbillning. Man kan då inte skilja sig från saker eller känslor eller minnen och är avstängd från hela den omgivande världen.

Ovanstående utgör texten till den tredje föreläsningen av sex ingående i boken *Psykologin för människans möjliga utveckling* av P. D. Ouspensky. Engelska originalets titel: *The Psychology of Man's Possible Evolution*. Översättning av Lars Adelskog.